

PASTABOS vadovėlio paraštėse

Vadovėlyje, skirtame pasaulio istorijai nuo pristorės iki dabartinių laikų penkiasdešimt temų pateikiamos šešiuose proporcingos apimties skyriuose (išskyrus "Kas yra istorija?" ir priešistorinius laikus). Tačiau tuo pat metu, atrodo, gana laisvai traktuojamas principas, kad pavyzdinis vadovėlis turi harmoningai pristatyti politinę, ekonominę-visuomeninę istoriją bei civilizacijos ir kultūros pasiekimus. Pasaulio istorijos 6 klasei atveju dominuojantis yra politinis klodas. Labiausiai proporcija susvyruoja šeštajame skyriuje, skirtame naujausiai istorijai. Čia nemanyta, jos tikslinga paminėti nors paraštėse tokius XX amžiaus pasiekimus, kaip pvz. radijas, televizija, penicilinas, gamybos metodų kaita, kinas, džiazas, kompiuteris, mobilusis telefonas, internetas...

Kiekviena dalis susideda iš keturių dalių: autoriaus tekstas, piešiniai kaip savotiškas vaizdinė priemonė, šaltinių tekstai ir juos papildantys klausimai bei užduotys, kurių tikslas – įtvirtinti pristatytą medžiagą ir atkreipti dėmesį į svarbiausias jos dalis.

Vis dėlto kyla visiškai pagrįstas klausimas, ar knyga atitinka klasikinio mokyklinio vadovėlio reikalavimus. Išoriškai ji daro labai gerą įspūdį – rūpestingai parinktas popierius, šriftas, spalvota spauda, viršeliai (siūta siūlais!). Čia leidėjas daug padarė, kad mokinys gautų šiuolaikiškai atrodantį mokyklinį vadovėlį. Tačiau susipažinus su jo turiniu griūva pirmieji teigiami įspūdžiai ir kyla įvairių abejonių.

Įžanginėse pastabose autoriai nenurodė, pagal kokią aukštesnės valdžios patvirtintą programą parengtas šis vadovėlis. Galbūt jo pagrindu buvo viena iš alternatyvinių programų.

Įvade taip pat trūksta informacijos, kodėl vertimui į lenkų kalbą iš Lietuvos rinkoje esančių vadovėlių pasirinktas būtent šis, o ne pvz. Algirdo Gečo ir Loretos Gečienės (Pasaulio istorijos skaitiniai. Vadovėlis VI klasei, Kaunas 2003) ar Ryto Šalnos ir Karolio Mickevičiaus Žingsniai. Pasaulio istorijos vadovėlis 6 klasei, Leidykla Briedis, Vilnius 2002.

Pateiktuose "Šaltinių tekstuose", kurie daugeliu atvejų yra ne visada sėkmingai parinktų veikalų fragmentai, autoriai ne visada atsižvelgia į skaitytojų amžių ir jų galimybę suvokti pateiktus tekstus. Nors įvade autoriai skelbia, kad paaiškins sunkesnius žodžius, tačiau ne visada nuosekliai vykdo šį pažadą.

Vadovėlyje nėra paveikslėlių iš kiekvienos epochos. Kiekviena tema iliustruojama paveikslėliais, pridėsime, ne visai vykusiomis kopijomis, paveikslų ar nuotraukų sekimais. Bet juk nuotraukos, vaizduojančios meno kūrinius (pvz. graikų vazas), ne tik iš esmės praturtintų knygą. Tiesa, piešinių panaudojimas suteikia daug galimybių, ypač kai trūksta vaizdinės informacijos, suteikia galimybę kurti tam tikrus vaizdinius. Tačiau šiuo atveju panaudoti tik monotoniški, nors ir daugiaspalviai piešiniai. Tiesa, šiuo būdu išvengta sudėtingo klausimo dėl nuotraukų autorių teisių, tačiau šitaip užsibrėžtas tikslas "susidaryti vaizdą, kaip gyveno žmonės praeityje" mano subjektyvia nuomone nebuvo pasiektas.

Vadovėliai paprastai pristato skirtingus kultūrinius centrus ir įveda mokinį į istorinės epochos klimata, parodo skirtingų socialinių grupių kasdienį gyvenimą bei naujųjų laikų ištakas. Mokinys iš vadovėlio turi sužinoti, už ką turime būti dėkingi ankstesnėms civilizacijoms. Tačiau šiems klausimams neskirta per daug dėmesio.

Deja, vadovėlyje taip pat trūksta nors trumpų užuominų apie Lietuvos ir lietuviškųjų žemių istoriją. Tai galėjo būti pristatyta nors chronologinėse lentelėse.

Ir galų gale kalbos klausimas – ypatingai svarbus dalykas jaunam lenkų skaitytojui. Pritrūko gero redaktoriaus rankos, arba tiksliau plunksnos, ir todėl tekste daug archaizmų, skyrybos, stiliaus ir kitų klaidų ir netikslumų. Iš daugelio netaisyklingumų čia tik keli smulkūs, toli gražu ne visi pavyzdžiai. (Pateikiamos lenkiško teksto citatos)

Štai kitos pastabos:

- 9 psl. Pavardę “Mark Blok” (1886–1944), vieno iš Annales mokyklos kūrėjų, lenkiškuose leidiniuose priimta rašyti “Marc Bloch”. Lenkiškas leidimas Pochwały historii, czyli o zawodzie historyka pasirodė 1960 metais ir su juo galima buvo sutikrinti parinktą tekstą. Tad kam nuoroda į vėlesnį (1986) rusišką leidimą? Tačiau tuo pat metu kyla klausimas, ar šis tekstas tikrai yra tinkamiausias VI klasės mokiniui.
- Ar pagrįstai praleistas Helėnizmas? Juk Makedonietis atvėrė milžiniškas erdves graikų kultūros plitimui. O septyni pasaulio stebuklai?
- 58 psl. Respublika nėra “liaudies valdžia”.
- 63 psl. Nemanau, kad tikslus yra apibrėžimas, kad Romos legionas – tai “stambus karinis dalinys, kaip antai šiuolaikinės NATO brigados”!
- 65 psl. Ar pagrįstas yra sąvokų pax Romana ir pax Americana palyginimas?
- 68 psl. Atsiranda “decymacja”! Tai niekur nepaaiškintas žodis, kurio mokinys nesuras jokiam tartautinių žodžių žodyne! Lenkiškai tai “dziesiątkowanie”.
- 84–85 psl. Ar iš tikrųjų dalgis buvo plačiai naudojamas jau viduramžiais? Argi arkliai buvo pagrindine traukiamąja jėga viduramžiais valstiečių ūkyje?
- 99 psl. Perdėtas teiginys, kad kryžiuočiai, užėmę Jeruzalę, “išskerdė visus Jeruzalės gyventojus”. Tiesa, neginčytinai vyko didelės skerdynės, tačiau didelė gyventojų dalis liko gyvi.
- 106 psl. Katedra vis dėlto nėra “pagrindinė miesto bažnyčia”.
- 126 psl. Formaliai žiūrint, protestantai “atsisakė paklusti popiežiui”, tačiau toks reformacijos apibrėžimas neatrodo teisingas. Be to, visiškai neužsiminta apie rytų krikščionybę. Tai kas tada yra ekumenizmas?
- 141 psl. Revoliucijos apibrėžimas “sukilimas, kurio metu senąją visuomenės santvarką pakeičia nauja, pažangesnė” yra nepriimtinas.
- 155 psl. Iš pradžių (nuo 1792 m. rugpjūčio 10 d. prancūzų revoliucijos įvykių) raudona vėliava buvo apskritai revoliucinių judėjimų ženklu. Moteris ant barikadų – tai juk nėra įprasta moteris. šis piešinys – tai nevykęs garsaus Eugene Delacroix 1830 m. paveikslo “Laisvė, vedanti žmones prie barikadų” sekimas. tik tiek, kad čia “Laisvė” buvo kruopščiai nuimta, kad nesimatytų nei krūties krašteliu! Ar čia ne lazdos perlenkimas?
- 172 psl. Ar iš tikrųjų žodžiai “sowiet”, “sowiecki” yra taip gerai žinomi jaunimui? Ar Lietuvoje vis dar yra visuotinis rusų kalbos mokymas? Niekur nepaaiškinta, kokia tai valstybė yra Związek Sowiecki – nors toks (ir tik toks) šnekamosios kalbos pavadinimas vartojamas šiame vadovėlyje.
- 174 psl. Iš kur atsirado žodis “kolchoz”? Šio žodžio paaiškinimas netarodo priimtinas – “komunistinis dvaras, kuriame valstiečiams teko baudžiauninkų dalia”. Ir dar pastaba dėl žodžio wloscianin – valstietis